
Mesta na vodi - priče preteklosti, zahteve prihodnosti

Author(s): Andrej POGAČNIK

Source: *Urbani Izziv*, No. 12/13 (junij 1990), pp. 5-6

Published by: Urbanistični inštitut Republike Slovenije

Stable URL: <https://www.jstor.org/stable/44180531>

Accessed: 07-09-2018 11:06 UTC

JSTOR is a not-for-profit service that helps scholars, researchers, and students discover, use, and build upon a wide range of content in a trusted digital archive. We use information technology and tools to increase productivity and facilitate new forms of scholarship. For more information about JSTOR, please contact support@jstor.org.

Your use of the JSTOR archive indicates your acceptance of the Terms & Conditions of Use, available at <https://about.jstor.org/terms>

This article is licensed under a Attribution 4.0 International (CC BY 4.0). To view a copy of this license, visit <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>.

JSTOR

Urbanistični inštitut Republike Slovenije is collaborating with JSTOR to digitize, preserve and extend access to *Urbani Izziv*

Andrej POGAČNIK

Mesta na vodi - priče preteklosti, zahteve prihodnosti

Mesta na vodi imajo vedno neko prednost in privilegij pred tistimi brez nje. Tudi najbolj nagnetena, hrupna in vroča vlemesta nudijo ob vodi svežino, mir in lepoto: Chao Phraya v Bangkoku in Ganges v Varanasiju umirita razgrete množice ter napet vrvež. Singapur, Hongkong, Rio de Janeiro, Toronto bi bili samo gmota nebotičnikov, amerikanizirano mravljišče, če se nakopičeno mestno tkivo ne bi zrcalilo vgladini, med zalivi in otoki. Najlepše urbane sekvence so prav ob rekah: znamenita pot čez Karlov most na Malo Strano v Pragi. Povsem drugačna od srednjeveško - baročnih nabrežij Vltave je himna tehniki, bogastvu in svobodnemu tekmovanju - Brooklynski most čez East River s Skylinom Manhattan. Če ne moremo odreči primata razkošne lepote mesta na vodi Benetkam, pa se za naziv Severne Benetke poteguje cela vrsta mrzlih mest, ki zavidajo stari gospe: Amsterdam, Kopenhagen, Stockholm, Gdansk, Leningrad ... Povsem provincialni San Antonio, izgubljen v teksaških puščavah, je postal svetovno znan zaradi ozelenjene pešpota ob rečici, ki teče skozi mesto. Prav vsi primeri nam dokazujejo, da mesto in voda govorita drug z drugim in da sta v najlepših primerih tesno objeta. Poezija, romantika, pejzaž so tu prave besede - in ne pretok, funkcija, število kopalcev na hektar.

Pred nekaj leti sem bil na mednarodni konferenci Bodočnost naših rek v Ottawi, v mestu, ki se ponaša z izjemnim oblikovanjem obrečnih prostorov, kanalov in zapornic. Toda vsa razprava je ostala v senci onesnaženja severnoameriških rek in ekologizma. Čiščenje odplak in vodnogospodarska dela so znova postali važnejši od oblikovnih. Aprila 1990 smo na mednarodnem posvetu o usodi Velikega ratnega ostrva v Beogradu prodrli z mislijo, da golo

varstvo in hidrotehnična presoja nista pravi odgovor na bodočo izrabo tega otoka na sotočju Save in Donave. Prof. Macura ga je slikovito imenoval medaljon na vratu mesta, ki nam ga je zapustila stara mama.

Ljubljana, mesto na vodi? Vsekakor, čeprav smo s poglobitvijo struge Ljubljanice izgubili blage brežine, zrcaljenje fasad, "pristaniški" vrvež. Plečnik je trdo betonsko regulacijo omilil, napravil jo je drugačno, visoko kulturno in arhitekturno. Mati narava je še ohranila pejzaže do Špice in od Štepanjskega naselja navzdol, na ostalih odsekih pa smo reko sprememili v beden kanal.

Kot učence klasične gimnazije sem hodil v šolo iz Prul ob Ljubljani. Opazoval sem, kako so od Čevljarkega mostu do Novega trga pričeli zamenjavati grd betonski zid s privlačnejšo železno ograjo in svetilkami, okrašenimi z ljubljanskimi zmaji. Reka je bila naenkrat vizualno bliže, na ograjo sem se lahko naslonil, kovani zmaji so se lepo simbolno dopolnjevali z Gradom. Toda nekega dne, več kot 25 let je od tega, so dela prekinili. Danes, ko se je zamenjala cela generacija arhitektov, urbanistov in planerjev, se nova ograja prične in konča na istih točkah kot takrat. Čemu govorim o tem? Če ne bi bil sam Ljubljančan, ne bi mogel verjeti, da na Ljubljani od Plečnika dalje ni bilo nikakršnih omembe vrednih javnih del, krašenja, humanizacije, ureditve. Tam, kjer se neha betonski zid, že desetletja stoji nekakšna ograda, kot za živino iz vesterinov. Pač, nekaj sem le pozabil: v teh 25 letih je bilo narejenih nič koliko študij, projektov, natečajev, arhitekturnih delavnic, lokacijskih študij. Tudi takih, ki z mirnim obvodnim pejzažem nimajo nikakršne zveze. Lep najnovejši primer je projekt za 3-pasovni Prulski most in možno prometno povezavo do Šentjakob-

skega mostu, kjer bi bile podzemne garaže. Kot da nismo stalno risali, govorili in se zaobljubljali, da morajo biti bregovi Ljubljanice mirna, zelena mestna sprehajališča!

Niso potrebne posebne študije, ankete, izvirno-ciljne prometne študije in vse drugo, da načrtamo v zvezi z Ljubljano, kar je možno in nujno: ob bregovih čim bolj izločiti motorni promet, oblikovati cone za pešce, sprehajališča, drevorede, program vseh stavb obračati k vodi, podreti betonske "bunkerje" nekdanje primitivne regulacije in jih nadomestiti z lahkotno, a bogato oblikovano ograjo. Na obeh straneh reke urediti pešpoti, ki kontinuirano potekajo - od Špice do vključno Kliničnega centra. Skozi Staro Ljubljano v ta namen izrabimo že obstoječo "polico" z Makalonco, skozi sanitarije pod Tromostovjem, skozi ribarnico oziroma suterene Plečnikove tržnice. Ti dve pešpoti, primerne ozelenjeni s cvetjem, grmovnicami in plezalkami, bi bili skozi staro Ljubljano široki le kakih 1,5 m, pod njima bi se sprehajali, doživljali reko in mesto iz novih razgledišč, zaščiteni pred hrupom in mestnim vrvežem. Imeti bi morali nekatere enotne oblikovne prvine (npr. ograje proti vodi, luči, klopi, tlake), saj bi bili kot ogrlica, na kateri nizamo romantična prostorska doživetja. Nadaljevanje teh pešpoti skozi Livado, Mesarico in ob Fužinah pa bi bilo bolj "angleško - pejzažno" z obvodno vegetacijo, v rahlih krivinah.

Pešpoti ob Ljubljanici bodo privlačile mnoge nove dejavnosti, od gostinstva, kulture in trgovin do čolnarstva in prireditev na vodi. Ta proces se je spontano že začel, a urbanisti imamo bolj malo zaslug zanj. Za Ljubljano je izziv prostora tudi Sava. Mesto je verjetno nikoli ne bo vključilo, obzidalo, pa tudi nobene potrebe ni po tem. Tudi Zagreb nekako ni vključil Save. Izkoristiti jo moramo drugače. Ljubljana je celinsko mesto, poleti soparno in dolgočasno. Vse se seli na morje, k Blejskemu in Bohinjskemu jezeru. Toda tja je daleč. Umetna jezera za kopanje, jadranje, ribolov, ki so hkrati energetska izkoriščena, so prava re-

šitev. To vašo pogumno vizijo* - ki sem jo podprl - pa je že takrat in jo bo v bodoče še bolj onemogočala ekološka histerija. Ta bi včasih ravno tako kritizirala Tromostovje, kot danes nasprotuje ojezeritvi Save. Spoštovanje reke tam, kjer teče skozi mesto, se ne kaže na način, da jo pustimo v naravnem toku z vso erozijo, poplavami in nanašanjem materiala vred. Spoštovanje je v občutnem preoblikovanju, v sintezi urbanega, pejzažnega, hortikulturnega in vodnega elementa.

 prof. dr. Andrej Pogačnik, mag. arh., Katedra za prostorsko planiranje, Fakulteta za arhitekturo, gradbeništvo in geodezijo, Ljubljana.

* SAVA - LJUBLJANA - Študija o možnostih in pogojih izgradnje hidroenergetskih in vodnogospodarskih objektov na Savi v Ljubljani z opredelitvijo vplivov in posledic take rabe na urejanje prostora in varstvo okolja v območju ljubljanskih občin, UI SRS, Ljubljana, 1987. (Gl. tudi prispevka M. Debelaka in A. Guliča v tej številki.)

